

A KÁJONI-CODEX IRODALOM- S ZENETÖRTÉNETI ADALÉKAI.

(Második közlemény.)

3. A codex hangjegyírása.

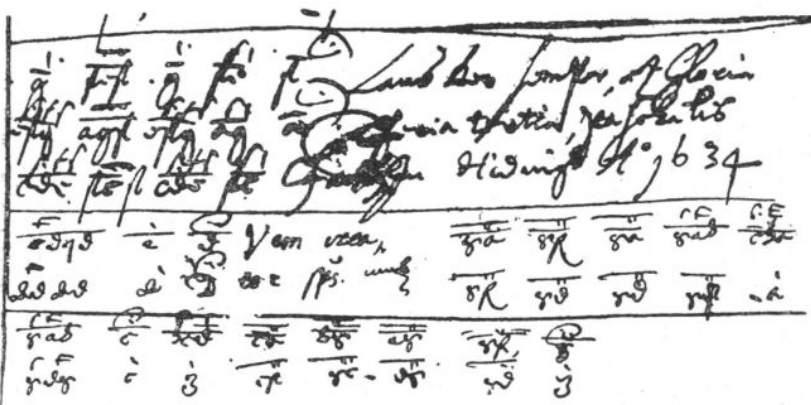
Minél régebbi valamely zenetörténeti adalék, megfejtése és mai átírása annál nehezebb és bizonytalanabb. Oka a régi hangjegyírás tökéletlenségében van, a mely mindig csodálatosan visszamaradt a való élettől és a zeneművészet gyakorlati fejlődésétől. Az általános zenetörténet sokszor megható, sokszor mulatságos képét rajzolja annak az igyekezetnek, erőlködésnek, melylyel az ember iparkodott írásban minél hűbben és pontosabban megrögzíteni az elszálló zenei hangokat. Míg a szövegsorok fölé írt neumákból a mai ötsoros vonalrendszer lett, a fejlődés e századokig tartó lassú menetére, több erőt pazarolt az emberiség, mint magára a zeneművészet elméleti és gyakorlati megismerésére; sőt azt látjuk, hogy a zeneművészet fejlődése sokkal szerveesebb összefüggésben van a hangjegyírás tökéletesbülésével, mint pld. a különböző hangszerek feltalálásával. A míg a mai rendszer ki nem fejlődött, a régi kezdetleges hangjegyírás mellett, szó sem lehetett a zeneművészet ma leghatalmasabb eleméről, a harmoniáról.

Olyanformán vagyunk a hangjegyírással, mint a helyesírással. Ez utóbbi is tőle telhetőleg igyekszik visszaadni az élőbeszéd hangjait, de jól tudjuk, mennyire tökéletlenül sikerül az; s azt is tudjuk, minél régebbre megyünk vissza, annál kevesebb hűséget és pontosságot találunk benne. Hiszen éppen e miatt támadnak ellentétes nézetek az olvasás és kiejtés valószínűsége felett.

Szakasztott így van a hangjegyírással is. Ha a régi betűírás nem tett különbséget a különböző *e* hangok között, s nem tartotta szükségesnek jelezni a magyar *a* és *á* hang közti eltérést, bizony a hangjegyírás is kezdetben csak vázlatosan, nagyjában rajzolta le a zeneművet. A régiek elégnék tartották, ha a dallam emelkedését és szállását úgy a hogy jelezték; már a különböző ütemfajtákkal s a zene legsajátabb és legősibb elemével, a ritmussal, ritkán, a hangulatot leginkább hordozó időmértékkel (tempo)

pedig egyáltalában nem törődtek, hanem bízták azt az emlékezetre és az előadó önkényére. Ez utóbbi iránt még mai nap sincs meg a kellő figyelem, pld. a népzenei adalékok gyűjtésénél.¹

Mind e nehézségekkel szemben, abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy a Kájoni-codex hangjegyírását viszonylag még a legtökéletesebbnek mondhatjuk. A dallam- és ritmusjelzés e hangjegyírásban egészen pontos és tökéletes; e tekintetben messze felülmúlja még a XVIII-ik századi magyar nyomtatott énekeskönyveket is; csak éppen az időmérték nincs benne jelezve, meg néha az ütemfajták körül hagy bizonytalanságban. Azonban ez utóbbi is csak a rokon ütemekre nézve fordul elő, mert a páros ütemek a páratlanoktól mindig meg vannak különböztetve.

A Kájoni-codex 12-ik levelének b-lapjáról. A felső Seregély Mátyás, az alsó Kájoni írása. (A 131. laphoz.)

A mi a mai ötvonalas rendszerre való átírását illeti, van ugyan a codex 290^a levelén egy pár magyarzó jel a ritmikai értékek jelzésére; de sokkal biztosabb támasztékunk e hangjegyírás megfejtésére, hogy véletlenül egy ugyanazon darab előfordul a codexben mind a kétféle hangjegyírás szerint. Hogy megfejtésem és átírásom helyességét bárki is ellenőrizhesse, fényképmásolatban ide iktatom e darabnak (*Lepus intra sata quiescit*) egy pár megfelelő ütemét. II. III. Fénykép.

E példákat összevetve, a Kájoni-codex hangjegyírásáról ilyen képet nyertünk.

¹ A hangjegyírás gondatlanságára alig tudnánk jellemzőbb esetet említeni, mint a mit Bogisich Mihály a Szegei Lénárt énekeskönyvéről mond. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XIII. köt. IX. sz. 15. l.) De elég jellemző példa a XIX. századból Pálóczi Horváth Ádám is, a ki minden dalát (lassut, vígát) egyformán egész hangjegyekkel írt le, mintha chorálok lennének azok.

a kis nyolczadot, egy vonást huzott az egyszer vont nyolczad betűi fölé, kettőt a kétszer vont nyolczadot jelző betűk fölé, és így tovább. A lehető legegyszerűbb és legtermészetesebb eljárás.

Ép ily egyszerűen járt el a ritmus jelzésénél. Az egy ütembe tartozó betűket egy csoportba írta s a megfelelő szólamokat egymásután alája. A hangok értékjelzésére következő jegyei vannak: egy rövid függőleges vonás a betű fölött = egész hang; egy ráhuzott vízszintes zászlóval = fél; két zászlóval (néha mai módra összekötve több hangjegy zászlóját) = negyed hangjegy; hárommal = nyolczad hangjegy; és így tovább. De a mi a codex ritmus-jelzését a mai tökéletesség színvonalára emeli, azon körülmény, hogy ismeri és pontosan, következetesen alkalmazza a zenei pontot, mely az illető hangot értékének felével megnöveli. Tinódi és kortársai dallamainak igaz ritmusát az ütemvonalak hiánya mellett, főképpen a *pontozott* hangjegyek nem jelzése miatt nem fogjuk soha biztosan megállapíthatni. Az egyházi népénekek pontos ritmusa is azért marad homályban örökre, mert énekeskönyveink még a XVIII. században is, sőt némelyek egészen a XIX. század hetvenes évéig megelégedtek a ritmusnak csak úgy nagyjában való jelzésével s mellőzték azt a részletező finomságot, mely a zenében a pont alkalmazásával adható vissza. Annál inkább örvendhetünk tehát ennek a leginkább kéziratokban használt hangjegyírásnak, mert ennek segítségével esetleg a nyomtatott és hiányosabban jelzett dallamok igaz ismeretéhez is eljuthatunk.

Ismeri ez a kótairás a következő ütembe átnyuló (syncopált) hangot is, a melyet = jellel jelöl s legtöbbször szintén a *pont* segítségével fejez ki. Kár, hogy a kötőjelt (melizma) ritkán, legtöbbször csak maga Kájoni használja, a maga eredeti szerzeményeiben. De valamint az időmérték jelzésének elmaradásán, úgy ezen sem csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy még a XVIII. század folyamán is neves zeneszerzők a szöveg beosztását, tehát a kötések alkalmazását, teljesen az énekes kényére bízták, a kire nézve ez sokszor egyike volt a legnehezebb feladatoknak. A hol e tekintetben magamnak kell a kötéseket alkalmaznom, félreértés kikerülése céljából minden egyes esetben beszámolok vele.

Egyetlen dolog, a mi a codex darabjainak mai átírásánál vitás lehet, az ütemfajták kérdése.

Az egész codex csupán kétféle ütemjelzést mutat: a kis alla-breve-t (♩) és a $\frac{3}{2}$ -et. Ez utóbbi kivétel nélkül mindig ki van írva, s ha a 3-as szám magában áll is, az egy csoportba fogott betűk értéke világosan megmutatja a $\frac{3}{2}$ ütemet. Kétségesebb a $\frac{2}{2}$ ütem dolga. Ez ugyanis nincs minden egyes esetben kiírva, sőt akárhányszor Kájoni piros tintával utólagosan írta oda úgy a maga, mint Seregély adalékai elé a ♩-t.

Hogy ezeket a darabokat, mint dr. Fabó Bertalan tette, $\frac{4}{8}$ ütemben megfejteni nem szabad, azon még csak vitatkozni sem lehet; hiszen a $\frac{4}{8}$ ütem a legvaskosabb anachronismus ebből az

időből s olyan zenei képzetet ébreszt, a mely az igazságtól és valóságtól messze esik. A kérdés csak az lehet, hogy vajon a kis alla-breve ütemet nem lehetne-e, sőt bizonyos esetekben nem kellene-e feloldani $\frac{4}{4}$ ütembe. En azt hiszem: lehet. Mert a mint az egyházi nyomtatott énekeskönyvek is mutatják, a kis alla-breve ugyan e korban általánosan bevett jelzés, de szinte csak modoros eljárásnak mondható a $\frac{4}{4}$ ütem helyett s legtöbbször a későbbi, XIX. századi énekeskönyvek mind át is írják ebbe az ütembe.

Bár ez a meggyőződés, mivel mindenben lehetőleg az eredetit kívánom adni, a $\frac{4}{4}$ ütemet csak ott írom elő, a hol nincs kitéve a kis alla-breve jele. Kivételt csak a fényképmásolaton is látható Nyúl-énekkal (*Lepus intra sata quiescit*) teszek, a melynek vonalrendszeres példánya a kis alla-breve jelét mutatja, a dallam ritmikai beosztása azonban kétségtelenül a $\frac{4}{4}$ ütemre vall. S a betűs hangjegyzírásnál csakugyan nincs is semmi jelzés.¹

Ettől az egytől eltekintve, minden egyes adalékot úgy írok át, a mint eredetileg van. Így a $\frac{3}{2}$ ütemet is, bár ez ma már divatját multa, nem írom át $\frac{3}{4}$ -be, mivel e modernizálásnak sem láttam semmi szükségét; ellenben ébreszthetek vele olyan zenei képzetet az olvasóban, minőt a tudományos szándék meg nem enged.²

Ha ezek mellé még megemlítem, hogy a codex legtöbb adalékánál csak a cantus firmus és a basszus szólama van kiírva, a közbelső hangok pedig az előadó kényére vannak bízva, mindent elmondtam, a mi szükséges e hangjegyzírás megismerésére; legfennebb még csak történeti szerepére kell vetnünk egy rövid pillantást.

A mint látjuk, a Kájoni-codex hangjegyzírása semmi egyéb, mint egyik változata a XVI., XVII. századokban nagyon elterjedt orgona-táblázatoknak. Eredetét régebben Nagy Gergely pápáig vitték vissza; újabb kutatások szerint azonban csak a X. századtól a XVIII. század elejéig volt virágzásban.³ És ez idő alatt valóban nagy népszerűségnek is örvendett, főleg könnyű átlátszósága miatt, a melylyel előnyösen különbözik az egykorú, sokszor nagyon bonyolult tantáblázatoktól.

Nálunk is nagyon elterjedt lehetett, a mennyire az eddig előkerült gyűjteményekből következtethetünk. Úgy látszik, hogy Kájoninak fennebb elsorolt zenei gyűjteményei mind e szerint van-

¹ Olyanformán van a C ütem régi divatja, mint a hogy pld. Hydnék Andante és Largo tételeiket nagy szeretettel írták $\frac{3}{4}$ ütembe, a mit különösen gyöngébb előadók kedvéért fel kell ma bontanunk 4 méretűre, hogy könnyebben menjen. Ezt megtaláljuk a mult század elején élt magyar zeneszerzőknél is.

² Külföldi, hasonló célú gyűjteményekben is érintetlenül hagyják a régi ütemjelzéseket (hiszen az is adat a kor szokásához), s így nemcsak $\frac{3}{2}$, de $\frac{4}{2}$ ütemekkel is találkozunk.

³ L. Rieman Hugo. Musik-Lexikon. VI. Aufl. Leipzig, 1905. 183. és 1299. ll. U. o. a rá vonatkozó külföldi irodalom is jelezve van.

nak írva; legalább ezt mutatják a fényképmásolatok.¹ E szerint van írva a lőcsei tabulaturás könyv s a Vektorisz-énekeskönyv is, egy pár darabja kivételével. Sőt e hangjegyírásnak némileg módosított változatát egy-egy öreg kántor Erdélyben még ma is használja, a kiket t. i. annak idején, a múlt század 50-es éveiben, Botos István kolozsvári városi hivatalnok tanított orgonázni. Ez az úgynevezett »lúkkóta«, melyet Botos szerint azért neveztek így el »mivel olyan könnyű, hogy a ló is megtanulhatna belőle orgonálni.«²

Foglalkozott ezzel a hangjegyírással a magyar zeneirodalomban Bartalus István, mikor Kájoni Organo-Missaléjából adatokat közölt;³ de tudtommal sehol sem ismertette. Nagyon rövid, de minden tekintetben helyes ismertetést ad róla Sztankó Béla a Pallas Nagy Lexicon II. pótkötetében, a *Tabulatura* címűszó alatt. Legújabbban, a mint már említettük, dr. Fabó Bertalan ismertette; ugyanő írt át róla adatokat is, de hibásan.

Tévedéseit részletesen kimutattuk id. helyen.

A Kájoni-codexből vett adalékok részletes helyreigazítását alább, a közlés sorrendjében ejtjük meg.

4. A codex nevezetesebb adalékai.

1. Bocsasd meg Uristen. (7^b—8^a lev.)

The image shows a musical score for the hymn 'Bocsasd meg Uristen'. It is written in C major (one sharp) and 4/4 time. The score consists of two staves: a vocal line on a treble clef and an organ line on a bass clef. The lyrics are written below the vocal line. The organ part provides a simple harmonic accompaniment. The piece ends with a fermata over the final note.

¹ Ráduly ugyan idézett művében többször úgy szól, mintha má; és más hangjegyírásról volna szó; ez azonban csak a betűk régiesebb vagy újabb alakjára vonatkozhatnak s nem a hangjegyírás *lényegére*.

² Botos István erre vonatkozólag gyakorlókönyvet is adott ki következő címmel: Az orgonálás mesterségének gyakorlati megtanulására vezető népszerű utasítás és a Kolozsvárt 1838-ban megújítva kiadott evang. reform. énekeskönyvbéli dicsérek és zsoltárok közbe- és utójátékokkal ezen mód szerint letéve. Kiadta: M. B. J. Kolozsvárt, 1856. 4° XLIV+56. l.

³ Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. I. köt. VIII. sz. 108. l.

Sok hi - tet - len - se - get, Un - dok fer - tel - mes - se - get

Bo - csásd meg rut - sá - gát, Min - den ál - nok - sá - gát,

Köny - nyeb - bitsd lel - kem ter - hét.

A szövegből, mely Balassi Bálinté, csak a két első sor van aláírva; a többi Szilády Áron kiadásából egészítettem ki. Ha a Balassi költeményének elejére tett utasítás szerint, az *ad notam*-ok nyomán elindulunk, nem ehhez a dallamhoz jutunk, hanem egy protestáns chorálhoz, illetőleg temetési énekhez, melynek szövege: Megszabadultam már én az testi haláltól. E temetési ének dallama megtalálható a Szilvás Újfalvi Imre halotti énekeskönyvének XVIII. századi erősen bővült kiadásában. Ebből is csak a Balassi-ének nagy népszerűsége tűnik ki, a melyet egyaránt megtalálunk katolikus, református, sőt unitárius énekeskönyvekben is.¹ Maga Kájoni is Cantionaléjában többször hivatkozik rá, mint *ad notam*-ra; ennek

¹ L. Isteni ditsiretek, imadságos és vigasztaló Énekek. Nyomtatott Heltai Gáspár Műhelyében. Év n. (1607?) 269. l. Ref. Énekeskönyv. Lőcse. 1642. 324. l. Ilyés András. 1703. 117. l. stb.

dallamára mennek az *Imádlak tégedet* (313. l.) és *Óh nagy szeretetnek* kezdetű énekek (493. l.). Maga a szöveg azonban nincs felvéve Kájoninak sem kéziratossal, sem nyomtatott gyűjteményében. Elmodernizálva megtaláljuk e dallamot: Tárkányi Béla. *Katholikus Egyházi Énektár*. 1855. 46. l. 1874. 68. l.

2. *Tegnap groff halála. (10^b11^a lev.)*

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). It begins with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The next measure contains a quarter note C5 with an 'x' above it, followed by a quarter note Bb4, a quarter note A4, and a quarter note G4. The lower staff is in bass clef with a key signature of one flat and a common time signature. It begins with a half note G3, followed by half notes A3, Bb3, and C4. The next measure contains half notes C4, Bb3, and A3.

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat and a common time signature. It begins with quarter notes G4, A4, and Bb4. The next measure contains a quarter note C5 with a fermata above it, followed by a quarter note Bb4 with an 'x' above it, and quarter notes A4, G4, and F4. The lower staff is in bass clef with a key signature of one flat and a common time signature. It begins with half notes G3, A3, and Bb3. The next measure contains a half note C4 with a fermata below it, followed by half notes Bb3, A3, and G3.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat and a common time signature. It begins with quarter notes G4, A4, and Bb4. The next measure contains quarter notes C5, Bb4, and A4. The final measure contains a quarter note G4 with a fermata above it, followed by a quarter note F4 with a fermata above it. The lower staff is in bass clef with a key signature of one flat and a common time signature. It begins with half notes G3, A3, and Bb3. The next measure contains half notes C4, Bb3, and A3. The final measure contains a half note G3 with a fermata below it.

Érdekes volna tudnunk, hogy ki volt az a gróf, a kinek halálára, vagy temetésére ez a népdalszerű chorál készült? Később előfordul Apor István, Apor Lázár és Mikés Kelemen neve. Úgy látszik ebből, hogy az akkori főurak és Kájoniék között barátságos, közeli élet volt. Ilyen közeli viszonyban élt az is, a kit

138

Zaporóczy 3 ~~FFF — FFF~~

X

3 ~~FFF — FFF~~

X

Valko 3 ~~FFF — FFF~~

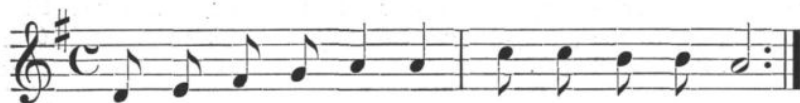
X

Mikés Kelemen 3 ~~FFF — FFF~~

X

A Kájoni-codex 138b. levele.

Kájoni nem tart szükségesnek *nevén* nevezni, mivel úgyis jól ismerte mindenki. Erre nézve a történészek adhatnának bővebb felvilágosítást, a mely egyszersmind e chorál keletkezési idejét is megmondaná. — A megcsillagozott ütemek egy-egy nyolczaddal alább állónak vannak jelezve, de kétségtelenül elnézésből; mutatják az e korban lehetetlen nyolczad és heted ugrások.

3. *Messias iam venit. (47^b—48^a lev.)*

Mes - si - as iam ve - nit in mun - dum ve - rus,
Ad - ve - nit sig - no - rum fac - tor syn - ce - rus;

Ex a - qua qui fe - cit mae - rum, Bi - ben - tes di - cunt est ve - rum

Ca - nae Gal - li - le - - aè.

2. Nuptiae solemnes cum apparantur,
Jesus et Maria ad sint rogantur,
Comitantur praeceptorem
Apostoli et doctorem,
Canae Gallileae.
3. Ferculum ad mensam cum apportatur,
Jesus, ut comedat, pulchre rogatur,
Fercula omnes delectant,
Sed unum adhuc expectant,
Canae Gallileae.
4. Virgo Mater pia cum hoc videret,
Defectui huic ut provideret
Jesum natum suum rogat,
Ut aquam in vinum cogat,
Canae Gallileae.
5. Dominus tunc volens omnes gaudere,
Hydrias mandavit aquis implere;
In hydrysque allatas
Mutavit in vinum aquas,
Canae Gallileae.

6. Ergo iam laetemur omnes dixerunt,
Quando loco aquae vinum biberunt.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
7. Cum domini mater hoc impetraret,
Caliculum implet, ut praegostaret.
Hej vinum etc.
8. Cum socys Petrus inde laetatur,
Joanni propinat dicens bibatur;
Hej vinum etc.
9. Cum Bartholomaeus hoc vinum probat,
Taleque ut crescat Philippus orat.
Hej vinum etc.
10. Andreas adimplet suam lagenam,
Et Jacobus minor corbonam plenam.
Hej vinum etc.
11. Ex olla propinat Simon Thadeo,
Thomas vero offert, Sancto Matthaео.
Hej vinum etc.
12. Sed Jacobus major vitrum exhausit,
At Iscariotes urna os clausit.
Hej vinum etc.
13. Paule, Mattia (!) tarde venistis
Vobis est injuria, quod non bibistis.
Hej vinum, recens vinum,
Melius quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
14. Singuli hoc vinum satis laudarunt,
Et supra capita vitra gyraunt.
Hej vinum etc.
15. Virgo Mater, Jesu pro nobis ora,
Ut tale bibamus in coeliora,
Ut tale vinum bibamus
Deoque benedicamus
In coelesti Aula. — Amen.

Barát-ének lehet, melynek sikamlós változatait magyarul az iskolák környékén most is hallani. Úgy látszik, mintha a nép közé

is leszivárgott volna; egy változata legalább ugyanebben a versmértékben, de magyarul, közölve van Nyelvőr IV. évf. 89. 1. Később a codex 211. levélen magyar fordításban is megvan ezzel a dallammal, a mely minden tekintetben magyar népi dallam. A 13. versszakasztól kezdve a codex 60. leveléről írtam ide a szöveget, a hová a codex írója szorultságból tette. A 12. szakasz végével ugyanis ezt mondja: cetera videt 60.

4. *Stabat mater.* (54^b — 55^a lev.)

Sta - bat ma - ter do - lo - ro - sa
Jux - ta cru - cem la - cry - mo - sa,

Dum pen - de - bat fi - li - us.

Egyszerű, szép egyházi népének. Fenesi Mihálytól, a kitől ezt a dallamot Kájoni leírta, vannak költemények Kájoni nagy kéziratot hymnusgyűjteményében.

5. *Az gazdag siralma Sz. Bernard latusabol.* (63^b lev.)

Mely ke - ser - ves le - gyen ha - lal - nak fu - lak - ia!

ki a sze-geny lel-ket ki-mi-let-len rag-ia,

ha nem lesz em-ber-nek i-de-jen ra gon-gya,

fe-lő ha-la-la-kor meg nem sza-ba-ditt-ia.

A dallam erősen húz a protestánsok halotti énekeihez. A csillaggal jelöltek, mint általában a codexben, *dis*-nek vannak írva. — E lapról nem mennek át a sorok a következő levél *a* lapjára, jelölül, hogy egyik füzet itt végződött, mielőtt összekötötték őket.

6. Madrigal Zigarica. (76^a lev.)

1639.

Cze-ter-no, Pen-zocz-ke a-che

a - che la sze - na - te, De - ta pro fa - ko :

Das - kom Das - kom Lo - mo - na - i das - kom Dau.

7. *Tikha ugordonaczka.*

1639.

Fel la - bu man - ge, man - dre Czo - re Czo - re

Tik - ka na - ly - tuk - he, mand - ro Czo - ro - lyesz.

A cigány szöveg olvasásáért nem merek jót állani; valamint azt se merem eldönteni: műdalok-e ezek, vagy eredeti népi ter-

mékek? Az első inkább az, mint a második. Semmi ütemjelzés nincs s így a ♩ tőlem való. — Mindkettőnek közös czíme így van: Dade Zingaricum. 1. Ex oraculo Palfico Madrigal Zigarica. 2. Tikha vgorдонaczka.

8. *Lepus intra sata quiescit.* (126^b—128^a lev.)

1664.

Le - pus in - tra sa - ta qu - ie - scit,

Le - - pus in - - tra sa - - ta quie-

Et quis quam ve - na - to - rum ne - scit;

scit, et quis quam ve - na - to - rum

In - tra du - me - ta va - gan - - -

ne - scit; In - tra du - me-

tur, Clan - gunt et vo-

ta va - gan - - - - - tur, Clan - gunt

ci - fe - ran - - - - - tur: Hul - la - la!

et vo - ci - - - - - fe - ran - tur Hul - la - - - - la!

2. Sagaces è loris solverunt,
Sequi praedam quemque iusserunt:
Currunt, latrant haust, haust tonat,
Echo muta Sylva sont,
Horridum.
3. Lepus ictus tubae clangore,
Nescit quo tendat prae horrore:
Campos decurrit patentes,
Canes hinc inde ruentes,
Advertit.
4. Fugae curas Christi proponit
Innocentem vitam uitam exponit:
Et uirtutes multas uoвет,
Innocensque Christum movet,
Nunc natum.
5. Persequentibus demum dicit,
Scio quod mihi fuga prosit,
Non admittit ullam pausam,
Pro movendo suam causam,
Et inquit.

6. Jesu mi, uitae exosus,
Nulli unquam iniuriosus
Carnem bubulam non edi,
Aquam bibo, vinum fugi,
Dominis :
7. Neminem unquam accusavi,
Neque quemquam jure conuici,
À me tutus est pupillus,
Et intactus manet pilus,
Cuiusuis.
8. Anser, gallus à me est tutus,
Ronchos odi, cubo ac mutus:
Quod-si caules visitabo,
Modicum tantum libabo,
Non ut bos.
9. Folio me vitis refeci,
Aliquando bolum olfeci,
Vix me sinit ire, fames,
In me tamen agunt canes.
Proh dolor!
10. Heu quidnam infelix peccaui,
Quod fas aut ius uiolau:
Tot sunt, qui insidiantur,
Coedunt, pellunt, insectantur,
Ut furem.
11. Domini contra me nituntur,
Aulicique me persequuntur:
Rex, Mysta, Religiosi,
Rustici, canes exosi,
Et miles.
12. Domine dic mihi quid feci,
Forte tibi manum injeci:
Alapam nulli impegi,
Apud Principem nihil egi,
Aut contendj.
13. Contra Regem nunquam pugnaui
Nec ullius regna optaui:
In castra nunquam irruui,
Vel arcem nunquam perrupi,
Aut vallum.

14. Quidnam Religiosis feci?
Nunquam à paupertate defeci:
Rudem ego pellem tero,
Curtam quoque caudam gero,
Paupertas.
15. Quare miles insectaris?
Num meo corde animaris?
Si uis esse talis miles,
Qualem me in fuga uides,
Cor Pete.
16. Rustice quid contra me clamas?
Aut quare carnem meam amas?
Ventris famem irritabo,
Non tam bene satiabo,
Ut Caules.
17. Aulici omnes vias terunt,
Leporem utinam sit quaerunt:
Haero uolunt adulari,
Gratiamque aucupari,
Hâc praeda.
18. Sacerdotes fugere cogor,
Ab his ad pullam vestem rogor:
Assant, coquunt, nigro jure,
Tumulant me sine Thure,
In ventre.
19. Contra me canes cur latratis?
Forsan me Leonem putatis?
Consternor graui pauore,
Cum cadit leui fragore,
Folium.
20. Fugio nec tantum exulto,
La la clamant neque ausculto:
Quod si canum premor ore,
Nihil ago prae horrore,
Sed salto.
21. Venator à longe me uidet,
Cepi praedam inquit et ridet:
Quod si prōpinquem dumeto,
Densos statim saltus peto,
Sum liber,

22. Pedes lambo non ut sal putem,
 Ob reportatam laetor Cutem:
 Grates illis amplas ago,
 Quod cum meo curto sago,
 Aufugi.

23. Pro fuga Deo uota reddam:
 Carnes nunquam in uita edam:
 Nunquam vere vinum bibam,
 Bonam vitam jam praefigam,
 Ad mortem.

24. Procul à estote aulae,
 Rosticorum absint et caulae:
 Agam posthac Eremitam,
 Solitariamque Vitam,
 In sylvis.

25. Nunc quod fugiendo amisi,
 Vobis colligendum permisi:
 Praedam bonam amisistis,
 Signa Leporis uidistis,
 Colligite.

Alatta Kájoni megjegyzései: Habeo à Mich. Dreschero Org. Seges. 1664. 13. Febr. Finis. És: Tabulaturam huius habes circa finem libri, ante Benedicam. fol. 157. — De megvan ez az ének később, a 200^b—201^a levélen magyarul is, más dallammal. A mi mondani valóm van erről az énekről, majd ott mondom el. Itt csak azt említem meg, hogy a dallamot, mivel a 126^b—127^a levélen lévő rendes kótázat több helyen hibás volt, a jelzett 157. levélen lévő tabulatura segítségével állítottam össze. Onnan vettem a kétségtelenül jobban megfelelő $\frac{4}{4}$ ütemjelzést is; ott t. i. nincs kitéve a kis alla-breve jele. A javításra szoruló helyeket a megfejtésnél számokkal jeleztem. Különös gondot okozott főképpen a basszus szólam szövegének az aláírása. A tabulaturánál a codex rendes szokása szerint nincs szöveg; itt pedig nagyon rendetlenül van aláírva. Tudjuk, hogy a régiek a szöveg pontos aláírásával nem sokat törődtek, hanem rábízták a szótagok elosztását az énekesre. Ezt az esetet találjuk itt is. A mi azt jelenti, hogy a közöltem szöveg-beosztás helyett, legalább helyen-helyen, mást is lehetne alkalmazni. Ugyan ezt lehet mondanunk az ének többi szakaszaira is, a hol a szótagok néha szaporodnak, máskor fogynak. E szabadsággal különben ma is találkozunk a magyar népdaloknál.